

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیهما صلوات

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

امام حسن عسكري عليه السلام

دائرة المعارف اسلامي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

امام حسن عسکری علیه السلام - دائرة المعارف اسلامی

نویسنده:

ژوزف الیاش

ناشر چاپی:

دائرة المعارف اسلام

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۶	امام حسن عسکری علیه السلام - دائرة المعارف اسلامی
۶	مشخصات کتاب
۶	مقدمه
۶	زندگی ژوزف الیاش
۷	بررسی و نقد مدخل امام عسکری در EI۲
۷	نام، القاب و مشخصات ظاهری امام یازدهم
۷	تاریخ و محل ولادت امام
۸	مادر امام
۸	ورود امام به سامرا
۸	امام در محدودیت و زندان
۸	نص امام هادی بر امامت امام حسن عسکری
۹	بیماری و وفات امام
۱۰	نزاع در باب جانشین امام یازدهم
۱۰	سخن پایانی
۱۱	کتاب شناسی مقاله الیاش
۱۱	پاورقی
۱۴	درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

امام حسن عسکری علیه السلام - دائرة المعارف اسلامی

مشخصات کتاب

مقدمه

دائرة المعارف اسلامی اصلی ترین منبع اسلامی شناسی در مغرب زمین شناخته می شود؛ اما مقالات این مجموعه و تصویر ارائه شده از اسلام در آن نیازمند نقد و بررسی است. در این مقاله ضمن آشنایی با ژوزف الیاش و آثار او، به بررسی و نقد مدخل [امام] حسن عسکری [علیه السلام]، تنها مقاله وی در دائرة المعارف اسلامی می پردازیم. واژگان کلیدی: امام حسن عسکری (علیه السلام)، ژوزف الیاش، دائرة المعارف اسلامی. ویرایش دوم دائرة المعارف اسلامی، درغرب اصلی ترین منبع اسلامی شناسی شناخته می شود. مقالات این مجموعه کاستی هایی دارد و بعضاً غرض ورزی هایی نیز در آن دیده می شود. در این مجموعه ی چند جلدی به هر یک از امامان دوازده گانه ی شیعه (علیهم السلام) مقاله ای اختصاص داده شده است. در این مقاله به بررسی و نقد مدخل امام حسن عسکری (علیه السلام) در دائرة المعارف اسلامی (EI۲) و معرفی مؤلف آن، ژوزف الیاش، پرداخته ایم.

زندگی ژوزف الیاش

ژوزف الیاش [۱] در ۲۵ اکتبر سال ۱۹۳۲ در اورشلیم (بیت المقدس) در خانواده ای یهودی به دنیا آمد. الیاش تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه عبری اورشلیم (بیت المقدس) [۲] آغاز کرد. در سال ۱۹۵۸ مدرک کارشناسی و در سال ۱۹۶۲ مدرک کارشناسی ارشد خود را از این دانشگاه گرفت. وی سپس برای ادامه تحصیل در مقطع دکتری به انگلستان رفت و در سال ۱۹۶۶ مدرک دکتری خود را در رشته مطالعات اسلامی از دانشگاه لندن [۳] اخذ کرد. او در سال ۱۹۶۷ به آمریکا رفت و با کمک مالی بنیاد فورد [۴] در مرکز مطالعات خاورمیانه دانشگاه کالیفرنیا در لس آنجلس [۵]، تحصیلات خود را تا مقطع فوق دکتری ادامه داد. او از سال ۱۹۶۷ تا ۱۹۷۱ در UCLA تدریس کرد و همزمان استادیار مطالعات یهودی در کالج اوپرلین [۶] شد. از سال ۱۹۷۲ طرح مطالعات یهود و خاورمیانه در کالج اوپرلین، آغاز شد که الیاش سرپرستی آن را تا پایان عمر بر عهده داشت. او در ضمن این طرح، دروسی نظیر زبان های عربی و عبری، مطالعات اسلام و تاریخ یهود را تدریس می کرد. الیاش در سال ۱۹۷۴ به رتبه دانشیاری ارتقا یافت. او در سال ۱۹۷۲ کمک هزینه مسافرت علمی و کمک هزینه دیگری برای ترجمه و چاپ نسخه خطی فارسی وقایع نامه بابای لطف [۷] متعلق به قرن شانزدهم میلادی را از اوپرلین دریافت کرد. الیاش به بسیاری از کنفرانس ها دعوت شده است؛ از جمله کنفرانس بین المللی خاورشناسان در سوربن پاریس (۱۹۷۳)، کنفرانس بین المللی، مطالعات یهود در اورشلیم (۱۹۷۶) و کنفرانس دانشگاه الازهر در قاهره در مورد اسلام و دنیای مدرن. الیاش از سال ۱۹۷۸ تا زمان وفاتش در ۱۹۸۱ با کمک هزینه اوقاف ملی علوم انسانی [۸] و کمک هزینه مؤسسه اسمیتسن [۹] به پژوهش های خویش ادامه داد. با این کمک ها الیاش به ترجمه و چاپ برخی مجموعه های حدیثی شیعه پرداخت. در سال ۱۹۸۰ الیاش مورد توجه رسانه ها قرار گرفت و توانست برخی از دستاوردهای پژوهشی اش را مطرح سازد، به ویژه آن گاه که ادعا کرد آیه الله [امام] روح الله خمینی [ره] با گروگان گیری ۵۲ شهروند آمریکایی عملاً، فقه و قوانین شیعی را نقض کرده است. از آثار ژوزف الیاش در مورد شیعه می توان به ترجمه بخش هایی از الکافی و کتاب شیعه امامیه با نگاه به سنت روایی آنان اشاره کرد که کتاب اخیر [۱۰] مهم ترین تألیف دست نویسی و چاپ نشده الیاش محسوب می شود. وی مقالاتی نیز در نشریات غربی به چاپ رسانده که عبارت است از: ۱. «نظریه فقهای شیعه اثنی عشری در مورد مرجعیت سیاسی و فقهی»: The Ithna ashari - shii juristic theory of political and Legal

۲. ۳۰ - ۱۷ pp. authority, studia Islamica, ۲۹ (۱۹۶۹) «سوء تفاهماتی درباره جایگاه فقهی علمای ایرانی»:
 Misconceptions regarding the juridical status of the Iranian ulama. International Journal
 On the of Middle East studies, ۱۰ i (۱۹۷۹) pp. ۹ - ۲۵. ۳ «درباره پیدایش و تکامل شهادت ثالثه در تشیع»:
 genesis and development of the Twelver - shii three - tenet shahadah, Der Islam, ۴۷ (۱۹۷۱)
 The siite Quran, A reconsideration of Goldzihers: «قرآن شیعی؛ بازنگری آرای گلدزیهر»:
 Book Review, Shiite Islam, interpretation, Arabica, ۱۶ (۱۹۶۹) pp. ۱۵ - ۲۴ ۵ «بررسی کتاب اسلام شیعی»:
 (International Journal of Middle Eastern studies, ۸ (۱۹۷۷) , pp. ۲۸۰ - ۲۸۵ (reprint
 اندکی با دائرة المعارف اسلام داشت و مقاله «امام حسن عسکری [علیه السلام]» تنها مدخلی است که برای این مجموعه نوشت.
 [۱۱].

بررسی و نقد مدخل امام عسکری در EI۲

نام، القاب و مشخصات ظاهری امام یازدهم

ابومحمد حسن بن علی یازدهمین امام شیعیان اثنی عشری است. او به القابی چون الصامت، الزکی، الخالص، النقی، الرفیق و الهادی شناخته می شود و پیروانش در زمان حیات وی، او را ابن الرضا می خواندند. [۱۲]. عسکری لقبی است برگرفته از عسکر سامرا که به او و پدرش امام دهم [علیه السلام] اطلاق می شد. [۱۳]. امام حسن عسکری (علیه السلام) القاب دیگری نیز دارد که الیاش به آنها اشاره نکرده است. مانند السراج [۱۴] و الفاضل [۱۵] خصیصی در الهدایه الکبری، الشفیع، الموفی، التقی، السخی و المستودع را نیز از القاب امام (علیه السلام) دانسته است. [۱۶]. الیاش به ویژگی های ظاهری آن حضرت اشاره نکرده است؛ اما بنا به نقل کلینی در کافی، احمد بن عبیدالله بن خاقان آن حضرت را این گونه وصف کرده است: «جوانی گندمگون، با قامتی نیکو، صورتی زیبا و اندامی موزون، با جلالت و هیبت» [۱۷].

تاریخ و محل ولادت امام

او در مدینه به دنیا آمد. بیشتر منابع شیعه اثنی عشری تاریخ تولد وی را ربیع الاول سال ۲۳۰ مطابق با نوامبر ۸۴۴ دانسته اند؛ اما شیخ کلینی ماه رمضان سال ۲۳۲ مطابق با آوریل ۸۴۷ را ذکر کرده است (اصول [الکافی]، ص ۳۲۴). ادعای مؤلف در مورد اینکه بیشتر منابع شیعه اثنی عشری تولد آن حضرت را در سال ۲۳۰ ق دانسته اند صحیح به نظر نمی رسد، زیرا علاوه بر شیخ کلینی، شیخ مفید، [۱۸] امین الاسلام طبرسی [۱۹] و محدث قمی [۲۰] نیز تولد امام (علیه السلام) را سال ۲۳۲ ق دانسته اند. علامه مجلسی نیز در بحارالانوار از مصباح شیخ طوسی، اقبال الاعمال سید بن طاوس، مناقب ابن شهر آشوب و مصباح کفعمی، تولد امام (علیه السلام) را به سال ۲۳۲ ق نقل کرده است. احتمالاً ادعای الیاش مبنی بر تولد امام (علیه السلام) در ربیع الاول ۲۳۰ ق از بحارالانوار اخذ شده است؛ اما باید توجه داشت که علامه مجلسی این قول را از ارشاد مفید نقل کرده است، در حالی که در ارشاد چنین تاریخی به چشم نمی خورد و شیخ مفید ربیع الثانی سال ۲۳۲ ق را تاریخ ولادت امام (علیه السلام) ذکر کرده است؛ چنانکه در مسالرشیه نیز همین تاریخ را آورده است. [۲۱]. مسعودی سن امام حسن عسکری را در هنگام وفات در ۲۶۰ ق، ۲۹ سال ذکر کرده است؛ بنابراین از نظر مسعودی امام در سال ۲۳۱ ق متولد شده است. [۲۲] ابی عبدالله حسین بن حمدان خصیصی تولد امام عسکری (علیه السلام) را در سال ۲۳۳ ق نوشته است. [۲۳] در آثار اهل تسنن، تولد امام در سال های ۲۳۱ ق [۲۴] و ۲۳۲ ق [۲۵] ذکر شده است. همچنین

الیاش تولد امام عسکری (علیه السلام) را در ماه ربیع الاول ذکر کرده است؛ در حالی که اکثر مورخان، محدثان و تذکره نویسان شیعه و سنی ولادت آن حضرت را در ماه ربیع الثانی دانسته اند؛ [۲۶] اما بر سر روز میلاد آن حضرت اختلاف وجود دارد و دهم [۲۷]، هشتم [۲۸] یا چهارم [۲۹] ربیع الثانی را ذکر کرده اند. شیخ حر عاملی نیز به همین اختلاف اشاره کرده و در ارجوزه خود درباره ی تاریخ میلاد آن حضرت چنین سروده است: مولده شهر ربیع الآخر و ذاک فی یوم شریف العاشر فی یوم الاثنین و قیل الرابع و قیل فی الثامن و هو شایع [۳۰]. ممکن است الیاش تولد امام (علیه السلام) در ماه ربیع الاول را از کتاب وفیات الاعیان ابن خلکان اخذ کرده باشد؛ البته ابن خلکان علاوه بر ماه ربیع الاول، به ماه ربیع الثانی نیز اشاره کرده و هر دو قول را با عبارت «وقیل» آورده است که نشان می دهد خود او نیز علم به صحت یکی از این دو قول نداشته است. [۳۱]. الیاش ادعا می کند که شیخ کلینی میلاد امام را در ماه رمضان دانسته است؛ هر چند این مطلب می تواند صحیح باشد، اما در نسخه ای از کتاب الکافی ماه ربیع الثانی به جای ماه رمضان ذکر شده است. [۳۲].

مادر امام

«مادر او ام ولدی به نام حُدَیث بود و برخی منابع نام او را سوسن یا سلیل ذکر کرده اند». به غیر از اسامی فوق، نام مادر آن حضرت را عسفان نیز نوشته اند؛ [۳۳] اما به نظر می رسد نام صحیح مادر امام (علیه السلام)، سلیل باشد؛ چنانکه حسین بن عبدالوهاب (زنده در قرن پنجم) در عیون المعجزات بدان تصریح کرده است. [۳۴].

ورود امام به سامرا

[امام] حسن عسکری [علیه السلام] به همراه پدرش در سال ۲۳۳ق / ۸ - ۸۴۷م یا ۲۳۴ق / ۹ - ۸۴۸م به سامرا آورده شد و زندگی اش را در همان جا ادامه داد. شیخ مفید تاریخ نامه متوکل به امام هادی (علیه السلام) برای آوردن ایشان به سامرا را ۲۴۳ق ذکر کرده است؛ [۳۵] ولی چنانکه در الکافی آمده است، این تاریخ مربوط به زمانی است که راوی متن نامه را از یحیی بن هرثمه گرفته است؛ از این رو [۳۶] چنانکه ژوزف الیاش در مقاله بیان کرده است، امام هادی (علیه السلام) و فرزندش امام حسن عسکری (علیه السلام) در سال ۲۳۳ یا ۲۳۴ق به سامرا آمده اند. همان گونه که ابن خلکان نوشته، شهادت امام هادی (علیه السلام) در سال ۲۵۴ق اتفاق افتاده است، [۳۷] بنابراین انتقال آن حضرت به سامرا در سال ۲۳۳ق. صورت گرفته است.

امام در محدودیت و زندان

وی زندگی اش را در انزوا و محدودیت گذراند و در دوره ی شش ساله ی امامتش پیوسته زیر نظر بود و برای مدتی توسط معتمد [عباسی] زندانی شد. جعفر برادر امام عسکری [علیه السلام] در توطئه هایی که بر ضد امام صورت می گرفت، نقش داشت. [۳۸]. امام حسن عسکری [علیه السلام] در دوره شش ساله امامتش تنها به دست معتمد عباسی زندانی نشد، بلکه در زمان خلافت مهتدی (۲۵۵-۲۵۶) نیز مدتی در زندان بوده است؛ چنانکه ابوهاشم جعفری گفته است: در دوران مهتدی هنگامی که در زندان بودم، امام عسکری (علیه السلام) را به زندان آوردند. با کشته شدن مهتدی در سال ۲۵۶ق خداوند جان او را از خطر مرگ رهانید، زیرا خلیفه قصد کشتن آن حضرت را داشت. [۳۹]. امام حسن عسکری (علیه السلام) در دوران حیات پدر بزرگوارش نیز به زندان افتاد. [۴۰].

نص امام هادی بر امامت امام حسن عسکری

مطابق روایات شیعیان دوازده امامی [امام] حسن عسکری [علیه السلام] توسط پدرش امام دهم [ع] به امامت معرفی شد؛ اندکی بعد

از وفات تعیین شده قبلی یعنی ابوجعفر محمد و چند ماه قبل از وفات پدرشان امام هادی [علیه السلام] در ۲۵۴ ق / ۸۶۸ م. وفات محمد برادر [امام] حسن عسکری [علیه السلام] در زمان حیات پدرشان و اختلاف بر سر آنکه امام دهم [علیه السلام] آخرین امام بوده است یا نه و همچنین ادعای امامت از سوی جعفر سبب پدید آمدن نزاع فرقه ای شد. به نظر می رسد ادعای الیاش ناظر به روایاتی همچون دو روایت زیر است: ۱. علی بن جعفر می گوید: من در زمان وفات محمد پسر امام هادی (علیه السلام) نزد آن حضرت حاضر بودم. آن حضرت به امام حسن عسکری (علیه السلام) فرمود: پسر جان خدا را شکر کن که درباره تو امری پدید آورد. [۴۱]. ۲. یحیی بن یسار قنبری گوید: حضرت ابوالحسن (علیه السلام) (امام علی النقی (علیه السلام)) چهار ماه قبل از وفاتش به پسرش حسن وصیت کرد و مرا با جماعتی از دوستان گواه گرفت. [۴۲]. اما روایاتی دیگر نیز وجود دارد که مطابق آنها امام هادی (علیه السلام) حتی در زمان حیات ابوجعفر محمد، برادر بزرگ تر امام عسکری (علیه السلام) فرزندش حسن را به عنوان جانشین خود معرفی می کرد؛ چنان که در کتاب الکافی آمده است: علی بن عمر نوفلی گوید: در صحن منزل امام هادی (علیه السلام) خدمتش بودم که پسرش محمد از کنار ما گذشت به حضرت عرض کردم: قربانت گردم بعد از شما او صاحب ماست؟ فرمود: نه، صاحب شما بعد از من حسن است. [۴۳]. همچنین شیخ طوسی در کتاب الغیبه می نویسد: احمد بن عیسی علوی می گوید: بر ابوالحسن (امام هادی علیه السلام)، در صریا (قریه ای است که امام کاظم علیه السلام آن را در نزدیکی مدینه بنا نهاد) وارد شدیم و به آن حضرت سلام کردیم. وقتی ابوجعفر و ابومحمد وارد شدند برخاستیم به سوی ابوجعفر که به او سلام کنیم. پس ابوالحسن علیه السلام فرمود: او صاحب شما نیست؛ بر شماست به صاحبان و اشاره کرد به ابومحمد (علیه السلام). [۴۴]. نکته‌ی دیگر اینکه وصیت امام هادی (علیه السلام) به فرزندش امام عسکری (علیه السلام) چهارماه قبل از وفات دلیل بر این نیست که ایشان در همان زمان جانشین خود را تعیین کرده، بلکه این وصیت یک اعلام عمومی برای شیعیان بوده است. همچنین روایتی که در آن امام هادی (علیه السلام) به فرزندش امام عسکری (علیه السلام) می فرماید که خدا را شکر کن که درباره‌ی تو امری پدید آورد، بیانگر این نیست که امامت حق ابوجعفر محمد بوده و با وفات او امامت به امام حسن عسکری (علیه السلام) منتقل شده، بلکه نشان دهنده آن است که با وفات محمد برادر بزرگ تر امام حسن عسکری (علیه السلام)، امامت و جانشینی امام حسن عسکری (علیه السلام) به طور قطعی و مسلم آشکار شده و برای شیعیان جای شک و تردیدی باقی نمانده است. [۴۵].

بیماری و وفات امام

امام یازدهم [علیه السلام] در اول ربیع الاول ۲۶۰ / ۲۵ دسامبر ۸۷۳ بیمار شد و هفت روز بعد وفات کرد. او در خانه اش در کنار پدرش مدفون شد. باب او عثمان بن سعید بود. منابع متقدم شیعی (کلینی، اصول [الکافی]، ص ۳۲۶؛ مفید، الارشاد، ص ۳۶۵) می گویند در طول هفته ای که امام عسکری [علیه السلام] بیمار بود، خلیفه المعتمد یزشکان و خادمانش را برای مراقبت از امام فرستاد و تعداد قابل ملاحظه ای از اشراف علوی و عباسی از وی عیادت کردند. منابع شیعی متأخر معتمد را به مسموم کردن وی متهم کرده اند. الیاش وفات امام (علیه السلام) را ناشی از بیماری دانسته و می گوید: مسمومیت امام (علیه السلام) به دست معتمد ساخته منابع متأخر شیعی است. در منابع متقدم شیعی (مانند الکافی، الارشاد و حتی اعلام الوری) خبری صریح درباره شهادت حضرت و چگونگی آن نیامده است؛ اما در منبعی از قرن ششم مسموم شدن حضرت گزارش شده است. [۴۶] صاحب مجمل التواریخ و القصص (تألیف شده در ۵۲۰ق) می نویسد: «و می گویند زهر دادندش در شهر سنه ست و خمسين و مأتین به عهد معتمد. و عمرش بیست و نه سال بود». [۴۷]. باید توجه داشت که در متن فوق نیز شهادت امام (علیه السلام) با عبارت «و گویند» آورده شده است که نشان می دهد خود نویسنده نیز به آن اعتماد چندانی نداشته است. شیخ سلیمان قندوزی حنفی در ینابیع الموده از الصواعق المحرقة در مورد امام حسن عسکری (علیه السلام) نقل می کند که «و یقال إنه مات بالسم ایضاً» که با کمی دقت مشخص می

گردد که شهادت امام (علیه السلام) در این نقل نیز به همراه «ویقال» آمده است. [۴۸]. در این باره محدث قمی می نویسد: «ابن بابویه و دیگران گفته اند که معتمد آن حضرت را به زهر شهید نمود» [۴۹] به نظر می رسد که قول ابن بابویه ناظر به روایاتی چون حدیث منقول از امام حسن مجتبی (علیه السلام) «ما منا إلا مسموم أو مقتول» [۵۰] یا حدیث مروی از امام صادق (علیه السلام): «ما منا إلا مقتول أو شهید» [۵۱] باشد. شیخ مفید با نقد دیدگاه شیخ صدوق، شهادت برخی از ائمه (علیه السلام) را با سم نمی پذیرد و می گوید این امر در مورد همه ائمه (علیه السلام) ثابت نشده است. [۵۲]. امین الاسلام طبرسی نیز می نویسد: عده کثیری از اصحاب ما می گویند امام عسکری (علیه السلام) با سم مسموم شد و از دنیا رفت، مانند پدر و جدش و سایر ائمه (علیهم السلام) و استدلالشان بر روایت امام صادق (علیه السلام) است که «ما منا إلا مقتول أو شهید»، ولی خداوند عالم است به حقیقت این امر. [۵۳]. به نظر می رسد همانند ژوزف الیاش با استناد به منابع متقدم شیعی نمی توان از قول به شهادت امام عسکری (علیه السلام) دفاع کرد؛ اما علاوه بر روایاتی همچون دو روایت فوق که در کتب متقدم نقل گردیده اند و مؤید شهادت جمیع ائمه (علیه السلام) هستند، قراین خارجی همچون زندانی شدن امام حسن عسکری (علیه السلام) در عهد امامت پدر بزرگوارش و همچنین زندانی شدن آن حضرت به دست مهتدی و معتمد در دوران شش ساله امامتش، زندگانی تحت نظر امام (علیه السلام) در سامرا و عمر کوتاه آن حضرت (۲۸ سال) [۵۴] همگی گواه بر شهادت آن حضرت با مسمومیت و به امر معتمد است. پیش از این روایتی از ابوهاشم جعفری نقل کردیم که پیش از معتمد، مهتدی نیز قصد کشتن آن حضرت را داشته است. [۵۵] ماجرای نماز خواندن ابی عیسی بن متوکل بر جنازه امام (علیه السلام) نیز مؤید این نکته است که خلافت عباسی سعی می کرد خود را از اتهام مسموم کردن امام (علیه السلام) تبرئه کند. [۵۶].

نزاع در باب جانشین امام یازدهم

در زمان وفات امام یازدهم [علیه السلام] بر سر فرزند او نزاع بیشتری در میان شیعه پدید آمد (نگاه کنید به مدخل محمد القائم [عج] در ویرایش دوم دائرة المعارف اسلام) [۵۷] برخی عقیده داشتند که [امام] حسن عسکری [علیه السلام] فرزندی به نام محمد برجای گذاشته است و دیگران منکر این امر بودند. این منکران نیز اتفاق نظر نداشتند. برخی معتقد بودند که [امام] حسن عسکری [علیه السلام] قائم بوده است و باز خواهد گشت. دیگران وفات [امام] حسن عسکری [علیه السلام] بدون داشتن فرزند را نشانه ای برای اشتباهشان در حمایت از امامت او دانستند و به برادرش جعفر گرویدند. شهرستانی تعداد این فرق را دوازده فرقه مختلف ذکر می کند (ملل [و نحل]، چاپ Cureton، ج ۲، ص ۱۲۸-۱۳۱؛ ولی مسعودی از بیست فرقه یاد کرده است (مروج [الذهب]، ج ۸، ص ۴۰). در اواخر قرن سوم، شیعیان عراق در باب امامت به دو گروه مخالف هم تقسیم شدند: گروهی به فرزند امام عسکری (علیه السلام) اعتقاد داشتند و گروهی نیز گرد فرزندان و فرزندزادگان جعفر بن علی گرد آمده بودند و جعفریه نامیده می شدند. از سرنوشت دیگر گروه ها نیز تا قرن چهارم اطلاعی در دست نیست. هم اکنون بدنه اصلی شیعیان امامیه و «هواداران صراط مستقیم تشیع» به فرزند امام عسکری (علیه السلام) به عنوان امام دوازدهم و ولی عصر (عج) اعتقاد دارند؛ اما شواهد نشان می دهد که در برخی نقاط دوردست، پیروانی برای جعفر مانده اند که تاکنون نیز مذهب خویش را حفظ کرده اند [۵۸]. شایان ذکر است که شهرستانی برخلاف سخن الیاش به یازده فرقه اشاره کرده است. [۵۹].

سخن پایانی

این مقاله در کتاب تصویر امامان شیعه در دائرة المعارف اسلام به دست حسین مسعودی به فارسی ترجمه شده و محمد رضا جباری آن را در همان کتاب نقد و بررسی کرده است. به علت وجود برخی اشکالات و کاستی ها در ترجمه‌ی این مقاله در کتاب مزبور،

(این مقاله حاضر به اطلاع ناقد محترم استاد گرامی جناب آقای دکتر محمدرضا جباری رسیده است.) این مقاله را بار دیگر در اینجا مورد نقد و بررسی قرار دادیم. سعی بر آن بود که نکاتی افزون بر کتاب تصویر امامان شیعه در دائرة المعارف اسلام را مطرح کنیم. یکی از ضعف های کتاب تصویر امامان شیعه در دائرة المعارف اسلام این است که اطلاعاتی درباره مؤلف مقاله ارائه نکرده است. یکی از ایراداتی که ناقد به یاش وارد کرده است این است که یاش وفات امام (علیه السلام) را به اشتباه ماه رجب دانسته است؛ در حالی که به دلیل شباهت نگارش ربیع الاول با رجب در زبان انگلیسی (Radjab - Rabi ۱) مترجم و به تبع منتقد به اشتباه افتاده و تاریخ وفات امام (علیه السلام) را ماه رجب دانسته است، در حالی که یاش آن را ماه ربیع الاول می داند. [۶۰]. در نقد و بررسی این کتاب نکات قابل توجهی نیز دارد که در نقد حاضر از آن نکات استفاده کرده ایم. یکی از نکاتی که ناقد به درستی به آن اشاره کرده این است که تعصبات ضد شیعی در نگاهتهی یاش محسوس نیست و یاش بیشتر از منابع کهن شیعی، منابع کهن تاریخی و کتب فرقه نگاری استفاده کرده است. [۶۱]. چنانکه ناقد تذکر داده، باید توجه داشت که یاش در این مقاله کوتاه، به گوشه هایی از زندگانی امام عسکری (علیه السلام) پرداخته و به زوایای بسیاری از جمله تبیین دوره حساس امامت آن حضرت و چگونگی رهبری شیعه، شیوه ها و راهکارهای ارتباطی آن حضرت با شیعیان در نقاط دور و نزدیک، نقش ایشان در آماده سازی شیعه برای ورود به عصر غیبت [۶۲] و تلاش برای اثبات ولایت فرزندشان حضرت مهدی (عج) و نشان دادن فرزندشان به خواص شیعه، توجه نکرده است. [۶۳]. بخش دیگری از حیات امام عسکری که در مقاله مغفول مانده، کتب منسوب به امام عسکری (علیه السلام) یعنی تفسیر و المقنعه است که در مورد آنها و انتسابشان به امام (علیه السلام) می توان به کتاب حیات فکری و سیاسی امامان شیعه (علیه السلام) (ص ۵۵۸-۵۶۰) رجوع کرد.

کتاب شناسی مقاله یاش

محمد بن یعقوب کلینی، اصول کافی (افست بمبئی، ۱۳۰۲) ص ۳۲۴-۳۳۳ و ۲۰۲-۲۰۴، کلینی یک گزارش متقدم و همراه با جزئیات از زندگی، معجزات، اصحاب و وکیلان امام یازدهم (علیه السلام) ارائه کرده است؛ محمد باقر مجلسی، بحار الانوار (تهران: ۱۳۰۲ق) ج ۱۲، ص ۱۵۴-۱۷۹. مجلسی گزارش کاملی از منابع به همراه نقل کامل آنها ارائه نموده است؛ همچنین شیخ مفید، کتاب الارشاد (تهران: ۱۳۰۸ق) ص ۳۶۵-۳۶۸؛ نوبختی، فرق الشیعه، تصحیح هلموت ریتز، ۷۸-۷۹؛ ابن خلکان، وفيات الاعیان، ترجمه دوسلان، ج ۱، ص ۳۹۱-۳۹۰؛ ابن اثیر، الکامل فی التاریخ، ج ۷، ص ۱۸۹؛ خطیب بغدادی، تاریخ بغداد، ج ۷، ص ۳۶۶، ابن طولو، الائم الاثنی عشر، صححه صلاح الدین المنجد (بیروت: ۱۹۵۸م) ص ۱۱۳؛ ابن عماد، شذرات الذهب، ج ۲، ص ۱۴۱ به بعد؛ ابوالمحاسن (ابن تغری بردی)، النجوم الزاهره (قاهره) ج ۳، ص ۳۲. علاوه بر منابع ذکر شده مقاله: عباس اقبال، خاندان نوبختی (تهران: ۱۳۱۱) فهرست کتاب؛ J. N. ۲۲۵، ۲۱۷، D. M. Donaldson, The shi ite Religion, London, ۱۹۳۳, pp. ۹۰-۹۲. Hollister, The shi ain India, London, ۱۹۵۳, pp.

پاورقی

[۱] Joseph Eliash.

[۲] Hebrew University.

[۳] University of London.

[۴] Ford Foundation.

[۵] UCLA.

[۶] Oberlin College.

[۷] چنین نوشته‌ای در الذریعه معرفی نشده است و احتمالاً نسخه خطی آن در یکی از کشورهای غربی نگهداری می‌شود.

[۸] national endowment for the humanities.

[۹] Smithsonian instiution.]

[۱۰] Twelver shiism as seen through the Hadith tradition.

[۱۱] برای تألیف این بخش، از مقاله‌ی ملیسا گاتوالد بسیار بهره بردیم: (۱۹۳۲) Melissa Gottwald, Joseph Eliash (July ۲۰۰۱): <http://www.Oberlin.Edu/archive/holdings/finding/RG۳۰/SG۱۵۰/index.html>.

[۱۲] همچنین آدرس برخی از مقالات منتشر شده الیاش از مأخذ زیر نقل شده است: محمد کاظم رحمتی، «فهرست مطالعات شیعی به زبان های اروپایی» کتاب ماه دین، ش ۷۸ و ۷۹ (فروردین و اردیبهشت ۱۳۸۳)، ص ۵۶-۵۷.

[۱۳] تمام مطالبی که در « قرار گرفته از الیاش و باقی از منتقدان است.

[۱۴] در باب نسبت امام به سر من رأی، ر. ک: شمس الدین ابن خلکان، وفیات الاعیان، تحقیق احسان عباس (بیروت: دارالثقافه، بی تا) ج ۲، ص ۹۴؛ رسول جعفریان، حیات فکری و سیاسی امامان شیعه (علیه السلام) (قم: انتشارات انصاریان، چاپ هشتم، ۱۳۸۴) ص ۵۳۶.

[۱۵] فضل بن حسن طبرسی، اعلام الوری باعلام الهدی، تحقیق علی اکبر غفاری (بیروت: دارالمعرفه، ۱۳۹۹ق) ص ۳۴۹.

[۱۶] محمد بن حسن طوسی، الغیبه، مقدمه آقا بزرگ طهران (تهران، مکتبه نینوی الحدیث، بی تا) ص ۹۷.

[۱۷] حسین بن حمدان خصیبی، الهدایه الکبری (بیروت: مؤسسه البلاغ، چاپ چهارم، ۱۹۹۱ م) ص ۳۲۷. گفتنی است ابو عبدالله حسین بن حمدان خصیبی (۲۶۰-۳۴۶ یا ربیع الاول ۳۵۸) بنیان گذار فرقه غالی نصیریّه است؛ درباره وی ر. ک: منصف بن عبدالجلیل، الفرقة الهامشیه فی الاسلام (بیروت: دارالمدار الاسلامی، چاپ اول، ۲۰۰۵م)، ص ۱۲۰-۱۳۳.

[۱۸] محمد بن یعقوب کلینی، اصول کافی، با ترجمه و شرح حاج سید جواد مصطفوی (تهران: انتشارات مسجد چهارده معصوم (علیه السلام)، بی تا) ج ۲، ص ۴۳۱.

[۱۹] شیخ مفید، مسارالشیعه، تحقیق مهدی نجف (بیروت: دارالمفید، چاپ دوم، ۱۴۱۴ق) ص ۵۲.

[۲۰] فضل بن حسن طبرسی، پیشین.

[۲۱] عباس قمی، مفاتیح الجنان (تهران: کتابفروشی و چاپخانه علی اکبر علمی، ۱۳۱۶) ص ۳۰۰؛ همو، منتهی الآمال، تصحیح فرید فتحی و سعید خراطها (تهران: انتشارات مقدس، چاپ دوم، ۱۳۷۹) ص ۱۳۰۲.

[۲۲] شیخ مفید، الارشاد (بیروت، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، چاپ سوم، ۱۳۹۹ ق) ص ۳۳۵؛ همو، مسارالشیعه، ص ۵۲، محمد باقر مجلسی، بحارالانوار (تهران: المکتبه الاسلامیه، ۱۳۸۵) ج ۵۰، ص ۲۳۵-۲۳۶.

[۲۳] علی بن حسین مسعودی، مروج الذهب (قم: دارالهجره، چاپ دوم، ۱۳۶۳) ج ۴، ص ۱۱۰.

[۲۴] حسین بن حمدان خصیبی، پیشین.

[۲۵] شمس الدین ابن خلکان، پیشین، سبط بن جوزی، تذکره الخواص، تحقیق حسین تقی زاده (بی جا، المجمع العالمی لاهل البيت (علیه السلام)، چاپ اول، ۱۴۲۶ ق) ج ۲، ص ۵۰۲؛ نیز ر. ک: محمد تقی تستری، «رساله فی تواریخ النبی و الآل (علیه السلام)»، قاموس الرجال (قم: مؤسسه النشر الاسلامی، چاپ دوم، ۱۴۲۵ ق) ص ۱۹.

[۲۶] ابن صباغ مالکی، الفصول المهمه (بیروت: دارالاضواء، چاپ دوم، ۱۴۰۹ق) ص ۲۷۳؛ سلیمان قندوزی حنفی، ینابیع الموده (بی جا: دارالاسوه، ۱۴۱۶ ق) ج ۳، ص ۱۳۱، به نقل از؛ الصواعق المحرقة.

[۲۶] شیخ مفید، مسار الشیعه، ص ۵۲؛ فضل بن حسین طبرسی، پیشین، ابراهیم بن علی کفعمی، المصباح، تصحیح حسین اعلمی (بیروت: مؤسسه الاعلمی، چاپ اول، ۱۴۱۴ق) ص ۶۷۷؛ عباس قمی، منتهی الآمال، ص ۱۳۰۲؛ ابن صباغ مالکی، پیشین، محمد تقی تستری، پیشین.

[۲۷] شیخ مفید، مسار الشیعه، ص ۵۲.

[۲۸] فضل بن حسن طبرسی، پیشین.

[۲۹] ابراهیم بن علی کفعمی، پیشین.

[۳۰] عباس قمی، منتهی الآمال، ص ۱۳۰۲.

[۳۱] شمس الدین ابن خلکان، پیشین.

[۳۲] محمد بن یعقوب کلینی، پیشین، ج ۲، ص ۴۳۰.

[۳۳] حسن بن موسی نوبختی، فرق الشیعه، تصحیح سید محمد صادق آل بحر العلوم (نجف: المکتبه المرتضویه، ۱۳۵۵) ص ۱۰۵.

[۳۴] حسین بن عبدالوهاب، عیون المعجزات (نجف: المطبعه الحیدریه، ۱۳۶۹) ص ۱۲۳.

[۳۵] شیخ مفید، الارشاد، ص ۳۳۴.

[۳۶] محمد بن یعقوب کلینی، پیشین، ج ۲، ص ۴۲۷؛ رسول جعفریان، پیشین، ص ۵۳۸.

[۳۷] محمد بن یعقوب کلینی، پیشین، ج ۲، ص ۴۲۲؛ ابن صباغ مالکی، پیشین، ص ۲۷۰.

[۳۸] در مورد جعفر پسر امام هادی (علیه السلام) ر. ک: محمد بن یعقوب کلینی، پیشین، ج ۲، ص ۴۳۳-۴۳۵؛ شیخ مفید، الارشاد، ص ۳۴۵؛ فضل بن حسن طبرسی، پیشین، ص ۳۶۰؛ محمد باقر مجلسی، پیشین، ج ۵۰، ص ۲۳۲-۲۲۷؛ عباس قمی، منتهی الآمال، ص ۱۳۲۸.

[۳۹] محمد بن حسن طوسی، پیشین، ص ۱۲۳؛ رسول جعفریان، پیشین، ص ۵۴۴.

[۴۰] محمود تقی زاده داوری، تصویر امامان شیعه در دائرة المعارف اسلام (قم: انتشارات شیعه شناسی، چاپ اول، ۱۳۸۵) ص ۴۴۱.

[۴۱] محمد بن یعقوب کلینی، پیشین، ج ۲، ص ۱۱۴؛ شیخ مفید، الارشاد، ص ۳۳۶؛ فضل بن حسن طبرسی، پیشین، ص ۳۵۰.

[۴۲] محمد بن یعقوب کلینی، پیشین، ج ۲، ص ۱۱۳؛ شیخ مفید، الارشاد، ص ۳۳۵؛ محمد بن حسن طوسی، پیشین، ص ۱۲۰؛ فضل بن حسن طبرسی، پیشین، ص ۳۵۱.

[۴۳] محمد بن یعقوب کلینی، پیشین؛ شیخ مفید، الارشاد، پیشین، فضل بن حسن طبرسی، پیشین، ص ۳۵۰.

[۴۴] محمد بن حسن طوسی، پیشین.

[۴۵] شیخ محمد باقر بهبودی در مورد این حدیث و روایات مشابه آن می نویسد: «الاصح أن يقال: أحدث فيك امرا: أي لطفاً و نعمه، و ذلك لأن المعروف بين شيعتنا بنص الباقر (عليه السلام) أن الامامه في الولد الاكبر و لو لم يمض ابو جعفر أخوك الاكبر، لاختلف فيك الشيعه كما اختلفوا بعد ابى عبدالله الصادق (عليه السلام) و أما جعل الامامه فهو بإرادته الله عزو جل و قد اخذ ميثاق كل واحد منهم (عليه السلام) في الذر، ليس للامام الماضي فيه صنع» محمد باقر مجلسی، پیشین، ج ۵۰، ص ۲۴۱، پاورقی ۴.

[۴۶] محمود تقی زاده داوری، پیشین، ص ۴۴۳.

[۴۷] مجمع التواريخ و القصص، تحقیق ملک الشعراء بهار، (تهران: کلاله خاور، بی تا) ص ۴۵۸.

[۴۸] سلیمان قندوزی حنفی، پیشین، ج ۳، ص ۱۳۱.

[۴۹] عباس قمی، منتهی الآمال، ص ۱۳۳۰.

[۵۰] علی بن محمد خزاز قمی، کفایة الاثر (قم: انتشارات بیدار، ۱۴۰۱ق) ص ۲۲۷.

- [۵۱] فضل بن حسن طبرسی، پیشین، ص ۳۴۹.
- [۵۲] شیخ مفید، تصحیح اعتقادات، تحقیق حسین درگاهی، (بیروت: دارالمفید، چاپ دوم، ۱۴۱۴ ق) ص ۱۳۱.
- [۵۳] فضل بن حسن طبرسی، پیشین.
- [۵۴] محدث قمی می نویسد: «از روایات ظاهر می شود که آن حضرت بیشتر اوقات محبوس و ممنوع از معاشرت بود». عباس قمی، منتهی الآمال، ص ۱۳۰۴.
- [۵۵] محمد بن حسن طوسی، پیشین، ص ۱۲۳.
- [۵۶] محمد باقر مجلسی، پیشین، ج ۵۰، ص ۳۲۸؛ محمد جواد طبسی، با خورشید سامرا، ترجمه عباس جلالی (قم: دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۹) ص ۳۳۳-۳۳۴.
- [۵۷] Muhammad Al-kaim, EI۲, ۷ / ۴۴۳
- [۵۸] رسول جعفریان، پیشین، ص ۵۷۳-۵۷۴؛ سید حسین مدرسی طباطبایی، مکتب در فرایند تکامل، ترجمه هاشم ایزدپناه، (نیوجرسی: انتشارات داروین، ۱۳۷۵) ص ۱۱۹-۱۲۲. ۶۱.
- [۵۹] محمد بن عبدالکریم شهرستانی، الملل و النحل، تحقیق محمد سید کیلانی (بیروت: دارالمعرفه، بی تا) ج ۱، ص ۱۶۹؛ محمود تقی زاده داوری، پیشین، ص ۴۴۴.
- [۶۰] محمود تقی زاده، داوری، پیشین، ص ۴۳۴-۴۳۹.
- [۶۱] همان، ص ۴۳۹.
- [۶۲] در باب موضع امام (علیه السلام) در آماده کردن مسئله غیبت، ر. ک: عادل ادیب، زندگانی تحلیلی پیشوایان ما ائمه دوازده گانه (علیه السلام) ترجمه اسدالله مبشری (تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ دهم، ۱۳۷۱) ص ۲۷۴-۲۷۹.
- [۶۳] محمود تقی زاده داوری، پیشین، ص ۴۴۵.

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحيم

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتبع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل بیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز:

الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی
 ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه
 ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...
 د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...

ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط) برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی) برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت: ۲۳۷۳ شناسه ملی: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی:

www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳-(۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور

کاربران ۲۳۳۳۰۴۵ (۰۳۱۱)

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایند انشاءالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳، شماره کارت: ۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳ و شماره حساب شبا: IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱

۵۳-۰۶۰۹ به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان - خیابان مسجد سید

ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام - هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنتِ غیبت ما، او را از ما جدا کرده است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می‌فرماید: «ای بنده بزرگوار شریک کننده برادرش! من در کرم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است، هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست تر می‌داری: مردی اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می‌رهانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از پیروان ما را دارد، اما تو دریچه‌ای [از علم] را بر او می‌گشایی که آن بینوا، خود را بدان، نگاه می‌دارد و با حجت‌های خدای متعال، خصم خویش را ساکت می‌سازد و او را می‌شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی‌گمان، خدای متعال می‌فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند آزاد کردن بنده دارد».

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گام‌ها

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

